

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології**

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

Лариса КЛОЧКО

«29» серпня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 13 ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО**

галузь знань **А Освіта**

спеціальність **А4 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма

Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література)

Мова навчання

українська

Погоджено науково-методичною
комісією

факультету іноземної та слов'янської
філології

«29» серпня 2025 року

Голова

Наталія ГРОМОВА

Суми – 2025

Розробник: **Кириленко Надія Іванівна**, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови і літератури

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
української мови і літератури
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Вікторія ГЕРМАН к.філ.н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	бакалавр	нормативна	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
Семестр			
2-й		2-й	
Лекції			
18 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
22 год.		4 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
48 год.		80 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Загальна кількість годин - 90		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета – засвоїти основні закономірності й етапи розвитку художньої свідомості в українській літературі Сумщини; засвоїти художньо-естетичні позиції провідних українських письменників нашого краю; наголосити на

естетичній значимості, своєрідності розвитку різних літературних жанрів та стилів.

Завдання:

- сприяти усвідомленню студентами місця і значення творчої особистості у літературному процесі доби, вважаючи при цьому засадним «літературний портрет»;
- засвоїти основні особливості літературного процесу рідного краю від давньої літератури – до сучасної у взаємозалежності особистості письменника і літературного процесу;
- основні літературні, історичні та природні пам'ятки Сумщини;
- усвідомити специфіку розвитку української літератури у взаємодії та історично послідовному функціонуванні творчих напрямів: романтизму, реалізму, модернізму, постмодернізму і т.п.;
- поглибити вміння студентів аналізувати художні твори різних жанрів, розширити їх значення з культури та історії нашого краю.
- вчити студентів елементам наукової роботи при написанні рефератів та доповідей з питань, що виносяться на самостійне опрацювання;
- формування мовної культури, засвоєння місцевого діалекту, термінології з літератури, краєзнавства, практичних навичок із зібраним літературно-краєзнавчим матеріалом.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- характерні особливості свого регіону;
 - краєзнавчу та спеціальну літературу з історії рідного краю;
 - складові літературного процесу взагалі і Сумщини, зокрема;
 - визначальні явища і факти Сумщини, зокрема основні особливості творчих напрямів і течій;
 - специфіку творчого методу письменника, літературні тексти всіх жанрів;
- уміти:
- користуватися різними інформаційними джерелами;
 - вести пошуково-дослідницьку роботу;
 - працювати з краєзнавчою та спеціальною літературою в архівах, бібліотеках та наукових установах;
 - володіти навичками наукового аналізу явищ художньої літератури;
 - виступати на конференціях, семарах, інших масових заходах;
 - складати літописи літературного життя рідного краю, літературно-художні карти рідного краю, систематизувати зібраний матеріал;
 - оформляти літературно-краєзнавчі виставки, кабінети.

Методи навчання: пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, ілюстрація, дискусія), репродуктивні (відтворювальні), тренінгові (поглиблення знань, набуття вмінь та навичок), проблемно-пошукові (дослідницькі, пошукові), літературно-творчі.

При проведенні практичних занять перевага надається вивченню фольклору, усної народної творчості, ознайомленню з літературною

творчістю земляків та краєзнавчими об'єктами, зустрічам з цікавими людьми, відвідуванню історико-культурних об'єктів, спостереженню за природою, інтелектуальним, рухливим іграм із елементами туризму.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Історія та культура України, фольклор, українська література, вступ до літературознавства, психологія

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність). ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність). ЗК 6. Здатність грамотно використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності; здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства зі збереженням національної культурної ідентичності.
Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів у створенні зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів. ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси;

	використовувати цифрові технології в освітньому процесі в Новій українській школі. ПК 4. Психологічна компетентність як здатність: визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність; формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною. ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби. ПК 14. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти.
Програмні результати навчання	
Знання	ПРЗ 1. Концептуальні наукові та практичні знання в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, психології, педагогіки й методики середньої освіти, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері навчання в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРЗ 5. Знати та аналізувати методи цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; володіти формами, методами і засобами навчання української мови та літератури, англійської мови в закладах загальної середньої освіти. ПРЗ 6. Знати різні види позакласної роботи з української мови та літератури, англійської мови. ПРЗ 9. Знати й розуміти сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури, англійської мови, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності. ПРЗ 10. Знати провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.
Уміння	ПРУ 1. Когнітивні та практичні уміння/навички знати, розуміти і демонструвати здатність реалізувати теоретичні й методичні засади

	навчання української мови і літератури, англійської мови в базовій школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРУ 5. Когнітивні та практичні уміння/навички проєктувати різні типи уроків, у т.ч. інтегровані, застосовувати конкретну технологію навчання української мови і літератури, англійської мови, здійснювати розробку річного, тематичного, поурочного планів; проєктувати діяльність предметного гуртка, факультативу, створювати елективні курси; аналізувати підручники, посібники, дидактичні матеріали, методичну літературу з метою проєктування цілісного навчально-виховного процесу. ПРУ 9. Когнітивні та практичні уміння/навички пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.
Комунікація	ПРК 3. Здатність до ефективної комунікації в процесі навчання української мови і літератури, англійської мови, спілкування з професійних питань усно та письмово.
Автономія і відповідальність	ПРА 2. Спроможність керувати проєктами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі. ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії.

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	(А) отримують студенти, які були активними на всіх заняттях, засвідчують високий рівень осмислення вивченого, виявляють вміння логічно, аргументовано аналізувати, узагальнювати, давати критичну оцінку художньому матеріалові, подають чіткі визначення термінів, виявляють творчі здібності в опрацюванні певних питань, чітко простежують історію мовного явища, вміють кваліфіковано вести дискусію. Відповіді не містять фактичних і мовленнєвих помилок.
82 – 89	(В) отримують студенти, які відповідали на всіх заняттях, добре володіють навчальним матеріалом, виявляють вміння аналізувати, узагальнювати, знають визначення термінів, більшість теоретичних положень підтверджують прикладами; є спроби виконати проблемні завдання; спостерігається вміння коментувати мовні

	явища; відповіді не містять фактичних помилок, наявні окремі мовленнєві огріхи.
74 – 81	(С) мають студенти, які відповідали на кожному занятті, вміють не лише відтворити зміст лекції, але й переказують самостійно опрацьований матеріал за кількома джерелами, відповідають на питання, знають визначення термінів, але відповіді не завжди конкретизовані прикладами, трапляються фактичні і мовленнєві помилки.
64 – 73	(Д) набирають ті студенти, які постійно працювали на заняттях, можуть відтворити матеріал лекції, при відповідях користуються самостійно укладеним конспектом; намагаються подати визначення термінів, але не завжди можуть навести приклади; не готові виконувати проблемні завдання; відповіді містять фактичні і мовленнєві помилки. Студенти здійснюють мислительну діяльність під керівництвом керівника.
60 – 63	(Е) – отримують студенти, які відтворюють матеріал лекції, переказують самостійно опрацьований матеріал. Студенти відповідають на питання, але у відповідях не точно подані визначення термінів, відповіді не конкретизовані прикладами, застосовують набуті знання лише у стандартних ситуаціях, наявні спрощені висловлювання; розумові операції фрагментарні або елементарні.
35-59	(FХ) – не зараховано (з правом перескладання) мають студенти, які відтворюють половину матеріалу лекції чи самостійно опрацьованого матеріалу. Відповіді характеризуються низьким рівнем усвідомлення, завчені напам'ять матеріали не можуть чітко пояснити, відсутні приклади; відповіді містять фактичні неточності і мовленнєві помилки.
1 – 34	(F) – не зараховано (без права перескладання) отримують ті студенти, які епізодично відтворюють теоретичний матеріал на рівні уривчастого переказування конспекту лекції, порушена послідовність відповідей, студенти не завжди розуміють суть питання, не можуть застосувати набуті знання в елементарних стандартних ситуаціях, часто використовують недоречно чужі думки; відповіді містять грубі фактичні помилки.

Розподіл балів

Поточний контроль															Разом	Сума
РОЗДІЛ 1							РОЗДІЛ 2									
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15		100
Поточний контроль															70	
6			6		7	6	7	6	7	6		7	6	6		
Контроль самостійної роботи															30	
2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2		

T 1.... T 2 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	Задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Засоби діагностики результатів навчання

Усне опитування, тестування, проєкти, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, залік.

5. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Давня література та література XIX століття Сумщини.

Тема 1. Специфіка курсу на засадах **академічної доброчесності**. Місце краєзнавчих дисциплін у системі гуманітарних наук.

Своєрідність історії, культури, освіти, мистецтва і літератури рідного краю. Фольклористика Сумщини.

Тема 2. Періодизація літератури. Давня література. «Слово о полку Ігоревім» – найвизначніша пам'ятка писемної літератури Сумщини.

Григорій Сковорода і Сумщина.

Тема 3. Пантелеймон Куліш – письменник, перший український професійний критик, фольклорист, перекладач.

Шевченко і Сумщина.

Тема 4. Павло Грабовський – поет, перекладач, публіцист.

Тема 5. Яків Щоголів. Суперечливість світогляду і літературно-естетичних поглядів.

Тема 6. Борис Грінченко – поет, прозаїк, лексикограф, етнограф.

Тема 7. Драматургія Якова Мамонтова.

Розділ 2. Особливості розвитку літератури рідного краю у XX-XXI ст.

Тема 8. О. Олесь.

Твори письменників та поетів української діаспори. О. Олесь і О. Ольжич. Леся Українка і Сумщина.

Тема 9. Микола Хвильовий. Романтичне світобачення митця.

Тема 10. Доля творчої постаті Б. Антоненка-Давидовича на тлі історії української літератури.

Творчість Гната Михайличенка.

Тема 11. Гумористично-сатиричні твори письменників-земляків. Павло Ключина. Василь Чечвянський. П. Кочура. Є. Васильченко. Остап Вишня.

Тема 12. І. Багряний.

Тема 13. Микола Лукаш – майстер перекладу.

Творчість А. Давидова.

Леонід Смілянський. Основні мотиви творів.

Тема 14. Дмитро Білоус. Тематичне багатство творчості.

Олекса Ющенко.

Платон Воронько.

Тема 15. Сучасна література Сумщини.

Творчість М. Шевченка, В. Затуливітра, М. Данька, О. Маландія, Ю. Назаренка, І. Корнющенко, В. Пазинича, Н. Білоцерківець, Н. Гавриленко, М. Гриценка, А. Гризуна, Ю. Царика, О. Вертіля, Г. Єлишевича, В. Чубура, Г. Хвостенка, Л. Ромен, Т. Герасименко, О. Педяша, Б. Ткаченка та ін.

Твори для дітей. Л. Столбін.

Повернута спадщина І. Чумаченка.

Сучасні літературні видання.

Література Сумщини в періодиці.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Давня література та література XIX століття Сумщини.

Тема 1. Вступ. Місце краєзнавчих дисциплін у системі гуманітарних наук. Мета, предмет і завдання курсу. Ретроспектива становлення і розвитку українського краєзнавства. Поняття про краєзнавство як галузь науки і людської життєдіяльності, Український комітет краєзнавства, періоди розвитку українського краєзнавства. Особливості його становлення на Сумщині.

Джерела історії краю. Заселення і розвиток Слобожанщини у другій половині XVII – XVIII століттях. Теорії про дату заснування міста. Теорії про походження назви міста Суми. Слобідські козацькі полки. Соціальна структура Слобожанщини. Утворення Слобідсько-Української губернії (1765 р).

Умови виникнення етнографічних груп та історико-етнографічний поділ України – Слобожанщина. Своєрідність культури і літератури рідного краю. Регіональні особливості. Ономастика, топоніміка, антропоніміка, археологія, етнографія, фольклор, література – наукові компоненти краєзнавства.

Культові споруди. Особливості архітектури, внутрішнього облаштування. Пам'ятки релігійно-духовної культури Сумщини як об'єкти релігійного краєзнавства. Музейна і екскурсійна робота та збереження пам'яток історії і культури як складові частини популяризації вивчення історії рідного краю. Меморіальні музеї.

Мистецтво Сумщини. Розвиток живопису. Театральне мистецтво. Музичне мистецтво. Діячі мистецтва.

Розвиток освіти краю. Роль Паліцинської академії. Лінгвокраєзнавство. Християнські свята (празники). Етнографія. Напрями етнографічних досліджень з вивчення історії рідного краю. Звичаї, традиції, обряди. Фольклор і фольклористика Сумщини. Види. Жанри народної творчості. Календарно-обрядова та родинно-обрядова творчість. Оповідальна творчість. Дитячий фольклор. Кобзарство. Пісенна лірика. Збирання і дослідження народної творчості. Д.І. Багалій і М.Ф. Сумцов про світоглядні особливості слобожан. Фольклористична діяльність (М. Маркевич, О. Потебня, Г. Калиновський, П. Куліш, Б. Грінченко, П. Гнідич, В. Дубравін, В.Ткаченко). Фольклор на сучасному етапі.

Тема 2. Періодизація літератури. Письменники-земляки. Вплив діячів культури на громадське та культурне життя. Репресовані краєзнавці Слобожанщини. Повернення втраченої літературної спадщини. Літературні архіви.

Давня література. «Слово о полку Ігоревім» – найвизначніша пам'ятка писемної літератури Сумщини, її відкриття і видання. Історія відкриття і вивчення твору. Історична основа, зміст, ідея твору. Автор та образи «Слова». Жанр, ритміка, стиль, народність твору. Художні переклади і переробки «Слова...» (С. Руданський, Панас Мирний, І. Франко, Ю. Федькович, М. Чернявський, В. Щурат, Наталя Забіла, Вас. Шевчук, Л. Махновець, П.Тичина, М. Рильський, А. Малишко та ін.).

Мотиви «Слова...» у творчості письменників-земляків (Олександр Паліцин, Олександр Федіш, Олекса Ющенко, Микола Данько).

Г. Сковорода і Слобожанщина.

Тема 3. Пантелеймон Куліш (1819, смт Вороніж, Глухівський повіт – 1897, хутір Мотронівка, нині село Оленівка, Борзнянського району Чернігівської області) – український письменник, фольклорист, етнограф, мовознавець,

перекладач, перший український професійний критик, редактор, видавець, філософ історії. Великий подвижник на ниві української культури. Формування суспільно-політичних та естетичних поглядів. Суперечливість характеру, поглядів і суспільної поведінки П. Куліша.

«Реабілітація» імені, творчої і наукової спадщини П. Куліша. Наукові дослідження його творчості (Є. Кирилюк, І. Пільгук, М. Жулинський, В. Яременко, С. Нахлік, С. Єфремов, Є. Маланюк), сумських науковців (В. Владимірова, О. Кумеда та ін.). Оцінка П. Куліша І. Франком, М. Коцюбинським, О. Маковеем, Б. Грінченком, С. Єфремовим, іншими письменниками та літературознавцями (Б. Лепкий, В. Щурат, М. Грушевський, О. Дорошкевич, М. Зеров).

Уведення творчості П. Куліша до програм середньої загальноосвітньої школи.

Фольклористична діяльність та літературна творчість. Петербурзький період життя і творчості. Видання «Записок о Южной Руси».

Взаємини П. Куліша з Т. Шевченком.

Різнобічність письменницького таланту. Поетичні збірки П. Куліша. Проза П. Куліша. Альманах «Хата» і журнал «Основа», їх значення.

Провідна ідея духовного поступу письменника-земляка – ідея державності України.

Тип національного подвижника у творчості П. Куліша.

Відтворення історичних подій 1663 року в романі «Чорна рада».

Використання козацьких літописів та фольклору.

Роль П. Куліша у збагачення теорії і практики перекладу, у наближенні до українського читача надбань європейської класики (А. Міцкевича, У. Шекспіра, Дж. Байрона, Г. Гейне).

П. Куліш – педагог-просвітитель. Створення «Граматики» для українських шкіл, вироблення першого українського правопису («Кулішівка»).

Тарас Шевченко і Сумщина.

Тема 4. Павло Грабовський (1864, с. Пушкарне / Грабовське Краснопільського району – 1902, Тобольськ) – поет, перекладач, публіцист. Еволюція світогляду.

Основні збірки поезій : «Пролісок», «З півночі», «Кобза». Мотиви народної долі в поезіях. Патріотична лірика. Автобіографізм більшості поезій. Пейзажна лірика. Особливості стилю поета.

Перекладацька творчість П. Грабовського. Особливості перекладів поем Джорджа Байрона («Шільйонський в'язень», «Замок Альва»), Роберта Бернса («Хома Баглай» (в оригіналі «Том О'Шантер») та «Старчача гульня»), віршів Персі Шеллі, Сауті, Вільяма Вордсворта, Теннісона, Генрі Лонгфелло, Елізабет Браунінг, Йоганна Гете, Уланда, Генріха Гейне, Ленау, Фрейліграта, Георга Гервега, Леопарді, П'єр-Жана Беранже, Віктора Гюго, Дюпона, Анрі-Огюста Барб'є, Моріса Метерлінка, Феліції Гіменс. Переклади поезії Шандора Петефі, Ади Негрі, Іллі Чавчавадзе, Бараташвілі, Церетелі, Ісаакяна, Ованеса Туманяна, Лідії Койдули, Фрідріха Крейцвальда.

Публіцистична діяльність («Лист до молоді української», «Коротенькі вістки з Сибірі», «Дещо в справі жіночих типів», «Дещо до свідомості громадської», «Дещо про освіту на Україні», «Економічна безвикрутність благословенної Полтавщини»; «Дещо про творчість поетичну» («Зоря», 1897) тощо).

Тема 5. Яків Щоголів ((Щоглів, Щоголев) 1824 – 1898, м. Охтирка) поет-романтик. Суперечливість світогляду і літературно-естетичних поглядів. Поетичні збірки «Ворскло» та «Слобожанщина». Романтичне спрямування лірики. Зображення історичного минулого України, Запорозької Січі й козаччини («Січа», «В степу», «Запорозький марш», «Орел», «Орлячий сон»). Козакофільська романтика.

Використання народних та шевченківських традицій («Климентові млини», «На полюванні», «Ніч під Івана Купала», «Рибалки», «Вовкулака», «Лоскотарочка»). Мотив суму за минулим. Образи людей-трудівників («Ткач», «Кравець», «Мірошник»).

Соціальні мотиви («Струни», «Завірюха», «Пожежа», «Маруся», «Бурлаки» та ін. Доля дітей-сиріт.

Майстерність у пейзажній ліриці («Травень», «Осінь», «Степ», «Після бурі» тощо).

Творчість для дітей. «Вівчарик», «Чередничка», «Півень», «Захистя». «Тестамент» (Заповіт).

Вірші-пісні («Пряха», «Черевички», «Зимовий вечір»).

Тема 6. Борис Грінченко (Василь Чайченко, Л. Яворенко, П. Вартовий, Б. Вільховий, Перекотиполе, Гречаник; 1863, с. Вільховий яр – 1910, Оспедалетті. Королівство Італія) – український письменник, педагог, лексикограф, літературознавець, лексикограф, етнограф, історик, публіцист, громадсько-культурний діяч).

Народно-просвітницький характер ранньої творчості. Мотиви й образи лірики («Шматок хліба», «Хлібороб», «На полі», «Смутні картини», «До народу»). Аналіз збірок Б. Грінченка «Пісні Чайченка», «Під сільською стріхою», «Хвилини». Розвінчання фальшивого народолюбства в поезіях «Патріот», «Українець»

Доля дитини в малій прозі письменника («Без хліба», «Олеся», «Украла», «Сестриця Галя»).

Б. Грінченко – майстер психологічного портрета.

Образи інтелігентів-культурників у повістях Б. Грінченка («Сонячний промінь», «На розпутті»).

Проблематика соціальних повістей митця («Серед темної ночі», «Під тихими вербами») ідейно-тематичний та композиційний зв'язок творів.

Драматургія письменника («Степовий гість», «Дядькові примхи», «Пташка»).

Особливості байок митця («Брехун», «Швидка робота», «Кінь та Воли», «Осли на Парнасі»). Роль народного гумору.

Сатиричні оповідання «Як я вмер», «З Заздрощів».

Фольклористичні праці Б. Грінченка («Пісня про Дорошенка й Сагайдачного», «Литература украинского фольклора – опыт библиографического указателя за 1777 – 1900 гг.», «Из уст народа – малорусские рассказы и сказки», «Етнографические материалы, собранные в Черниговской и др. губерниях»).

Педагогічно-просвітницька діяльність Б. Грінченка. Педагогічні розвідки Б. Грінченка «Яка тепер народна школа на Україні», «Народні вчителі і українська школа».

«Словарь української мови» (1907-1909).

Тема 7. Яків Мамонтов (1888, хутір Катеринівка (нині Шапошникове) – 1940, Харків) – поет, драматург, історик української драматичної літератури й театру, викладач.

Драматургія Якова Мамонтова. Сатиричне викриття владних амбіцій анархістів та більшовиків у п'єсі «Республіка на колесах».

П'єси «Веселий хам» (1921), «Ave Maria», «Коли народ визволяється» («Колнарвиз», 1924), «До третіх півнів» (1925), «Батальйон мертвих» (1926), «Княжна Вікторія» (1928), «Гетьманщина» (193-1939).

П'єси для дітей: «Хо» (за Коцюбинським), «Солом'яний дід».

Кіносценарії «Земля українська», «Мурований міст», «Манька з Вовчих ярів», «Архітектор Шалько».

Лібрето опер «Золотий обруч» Б. Лятошинського (за повістю «Захар Беркут» Франка), «Гайдамаки» (за однойменним твором Т.Шевченка), «Кармелюк» В. Костенка (1930 у співавторстві з М. Верхацьким).

Літературознавчо-публіцистична діяльність. Праці «Сучасні проблеми педагогічної творчості» (Дежвидав України, 1922), «На театральних роздоріжжях» (Книгоспілка, 1925), «Про драматичні дебюти 1923–1924» («Червоний шлях», 1924, № 7), книга з історії і теорії драми «Театральна публіцистика» (1967).

Я. Мамонов – редактор видань творів Івана Тобілевича.

Розділ 2. Особливості розвитку літератури рідного краю у XX-XXI ст.

Тема 8. О. Олесь (Олександр Іванович Кандиба; 1878, Білопілья, Харківська губернія (нині – Сумська область) – 1944, Прага, Протекторат Богемії та Моравії) – поет, драматург, перекладач. Життєвий і творчий шлях О. Олеся. Складність світогляду. Періоди творчості.

Відбиття в поезії О. Олеся художніх пошуків новоромантиків і символістів. Громадянські мотиви в ліриці 1905-1907 рр. Збірка поезій «З журбою радість обнялась» (1907). Пейзажна та інтимна лірика. І. Франко про збірку.

Збірка «Поезія. Книга II» (1909). Багатство і оригінальність образотворчих засобів, ритміки, строфіки.

Мотиви розпачу, зневіри в збірці «Поезії. Книга III» (1911).

Мариністичні мотиви в ліриці 1913 року («Мов келих срібного вина», «Італійська ніч підкралась», «В долині тихий сон летить»).

Свободолюбні мотиви в поемі «На зелених горах» (1915).

Цикл «З щоденника. Р. 1917». Урочисті інтонації.

Еміграція поета. Мотиви туги в поезії.

Вірш «І ти продався їм, Тичино...».

Сатиричні та патріотичні вірші поетичних збірок «Перезва» (1921). «Кому повім печаль мою» (1931).

Збірка «Минуле України в піснях» (Львів, 1930).

Трагічне особисте й загальнолюдське драми «Земля обітована» (1935).

Новаторський характер «Драматичних етюдів». Зображення маси як пасивної юрби у драматичному етюді «По дорозі в Казку».

Проблематика драм «Над Дніпром», «Ніч на полонині».

Твори О. Олесь для дітей.

Лірика О. Олесь в музиці М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, С. Людкевича.

Творчість поета в критиці. Особливості вивчення в школі.

Твори письменників та поетів української діаспори. О. Олесь і **О. Ольжич**.

Леся Українка і Сумщина.

Тема 9. Микола Хвильовий ((Фітільов Микола Григорович); 1893, Тростянець, нині Сумська область – 1933, Харків) – український прозаїк, поет, публіцист. Трагізм долі митця. Особливості світогляду письменника. Романтичне світобачення митця.

Націєтворчі проблеми в літературній дискусії 1925 – 1928 рр. Виникнення літературної полеміки, основні її питання (утвердження талановитої індивідуальності, ставлення до класичних традицій, публіцистичність та психологізм у художньому творі...) Літературна публіцистика письменника (збірки памфлетів «Камо грядеш», «Думки проти течії», статті «Апологети писаризму», «Україна чи Малоросія»).

Поезія М. Хвильового. Революційний пафос, поєднання експресіонізму й футуризму в збірках «Молодість», «Досвітні симфонії», у поемі «В електричний вік».

Еволюція письменника від імпресіонізму, неоромантизму, експресіонізму до неореалізму. Близькість прозової манери М. Хвильового до модерної літератури «потoku свідомості».

Проблема конфлікту внутрішнього «я» у творчості митця. Новела «Я (Романтика)»: ідейно-художній зміст; проблематика; особливості композиції; семантичне та символічне наповнення епіграфу та заголовку.

Проблема національного відродження в незакінченому соціально-філософському романі «Вальдшнепи».

Екзистенційна проблематика творів М. Хвильового. Новаторство М. Хвильового в малій прозі української літератури. Збірка «Сині етюди»: відважне осягнення суперечностей буття, драматизму буденності, трагічної суті революції та її наслідків. Поєднання елементів імпресіонізму, експресіонізму, сюрреалізму, асоціативної місткості символічної деталі. «Романтика вітаїзму».

Жіночий образ у творі «Сентиментальна історія».

Особливості змалювання типів своєї доби у повістях М. Хвильового («Іван Іванович», «Санаторійна зона»).

Особливості ідіостилю М. Хвильового. Своєрідність трансформації поетики українського фольклору в прозі письменника. Художній психологізм прози письменника.

М. Хвильовий у критиці.

Вивчення творчості М. Хвильового в школі.

Тема 10. Борис Антоненко-Давидович (Давидов, Давидів; 1899, Засулля (Полтавщина, нині Сумщина) – 1984, Київ) – український письменник, літературний перекладач; член літературної організації Ланка-МАРС; дослідник проблем розвитку й культури української мов.

Доля творчої постаті Б. Антоненка-Давидовича на тлі історії української літератури. Періоди творчості.

Твори 1 періоду: «Запорошені силуети» (1925), «Тук-тук» (1926), «Синя волошка» (1927), «Смерть» (1928), «Справжній чоловік» (1929), «Печатка» (1930), «Землею українською» (1930).

Твори 2 періоду: роман «За ширмою», «Золотий кораблик», «Образа», «Так воно показує», «Слово матері», «Вибрані твори» (1967).

Проблема впливу революційних перетворень на долі людей у повісті «Смерть».

Історія виникнення збірки «Сибірські новели». Літературні портрети людей своєї доби у збірці. Ідіостиль автора. Неореалізм у творах.

Літературознавчо-публіцистична творчість: збірки статей «Про що і як» (1962), «В літературі й коло літератури» (1964), літературно-критичні й теоретичні нариси «Здалека й зблизька» (1969), роздуми над культурою української мови «Як ми говоримо» (1970), спогади про С. Васильченка, Є. Плужника, Б. Тенету, М. Рильського, В. Сосюру.

Перекладацька діяльність.

Образ Б. Антоненка-Давидовича в літературі (Д. Гуменна).

Гнат Михайличенко (псевдонім Ігнатій Михайлич; 1892, Миропілля – 1919, Київ) – письменник і політичний діяч, член Центральної Ради, співредактор (разом із Михайлем Семенком) першого числа літературно-мистецького тижневика «Мистецтва»

Ліричність, символічний динамізм творчості. Роман «Блакитний роман». Повісті «Історія одного замаху. (Історична повість з життя українських революціонерів до революції)» (Одеса, 1918), збірки «Новели» (Харків, 1922), особливості віршів.

Тема 11. Гумористично-сатиричні твори письменників-земляків. Павло Ключина. Василь Чечвянський. П. Кочура. Є. Васильченко.

Остан Вишня (Губенко Павло Михайлович; 1889, хутір Чечва, Полтавська губернія, нині Охтирський район Сумської області – 1956, Київ) – український письменник, новеліст, класик сатиричної прози ХХ століття.

Життєвий і творчий шлях Остапа Вишні. Роль української діаспори у визволенні його зі сталінського концтабору. Моральний максималізм Остапа Вишні («Треба людину любити більше, ніж самого себе» (Остап Вишня)).

Тематичний діапазон усмішок. Проблематика творів. Художні типи в усмішках митця. Естетичний ідеал письменника (його уявлення про справедливий соціальний лад, гармонійно розвинену людину, стосунки між людьми):

Збірки 20-30 років: «Діли небесні», «Вишневі усмішки сільські», «Реп'яшки», «Вишневі усмішки кооперативні», «Вишневі усмішки закордонні» та ін.

«Вишневі усмішки кримські» (1925) і їх місце в творчому доробку автора.

Творчість О. Вишні воєнного й повоєнного часу: збірки «Самостійна дірка» (1945), «Зенітка» (1947) та ін.

Утвердження ідеї гармонії людини і природи у збірці «Мисливські усмішки» (1954).

Осудження великодержавного шовінізму та малоросійської закомплексованості в гуморесках («Чукраїнці», «Чукрен»).

Особливості ідіостилю усмішок О.Вишні:

- своєрідне поєднання гумору й лірики, колоритність сатири, тонка іронія, що часто прозирає за личиною удаваної простоти, невимушеність авторської оповіді, в яку органічно вкраплені жваві діалоги, пейзажні картини.

- розширення жанрових обріїв гумору й сатири у творчості письменника – майстра гумористичного оповідання, анекдоту, своєрідного жанру усмішки та її модифікації (усмішка-замальовка, усмішка-портрет, усмішка-рецензія).

Остап Вишня та Василь Чечвянський.

Особливості творчості Петра Гришка («Квач і Скрипка» (1980), «Рябко в заступниках» (1992), «Гаманець під слідством» (1994), Михайла Прудника (кн.: «Що скаже Люся?» (Київ, в-во «Молодь», 1983), «Дорогоцінна гуля» (Київ, «Бібліотека Перця», 1983), «Репетитор для генія» (Київ, «Бібліотека Перця», 1986), «П'єдестал напрокат» (Київ, в-во «Радянський письменник», 1988), «Бестселер» (Київ, в-во «Радянська Україна», 1989).

Тема 12. Іван Багряний (Лозов'яга Іван Павлович, Лозов'ягін); 1906, Охтирка, Харківська губернія (нині – Сумська бласть) –1963, Новий Ульм, ФРН) – український поет, прозаїк, публіцист, політичний діяч.

Драматизм долі митця. Світоглядні позиції І. Багряного в літературному процесі. Етапи творчого шляху:

1926–1932 – початок літературного шляху до першого арешту;

1932–1940 – період ув'язнень і концтаборів;

1941–1945 – період Другої світової війни й окупації України;

1945–1963 – повоєнна доба і еміграція.

Харківський період творчості. Особливості творів 20-х років: зб. віршів «До меж заказних», поеми «Монголія», «Вандея», «Газават», «Ave Maria», п'єси «Бузок».

Особливості історичного роману у віршах «Скелька» (1930).

Соціальна сатира «Батіг» (1928-30).

Збірка оповідань «Крокви над табором» (1931).

Автобіографічність, гуманістичний пафос, життєствердний мотив, неоромантичність індивідуального стилю І. Багряного. Екзистенційна тенденція в його творах. Біблійні мотиви, традиція неоромантичних творів Дж. Конрада, Р. Кіплінга, Дж. Лондона, національного фольклору у творчості І. Багряного.

Художня рецепція І. Багряним тоталітарного режиму в СРСР («Сад Гетсиманський» (1950), «Людина біжить над прірвою» (1965)).

Жанр авантюрного роману («Тигролови», 1944). Символіка твору. Оптимізм. Неоромантичність.

Збірка «Золотий бумеранг» (1946).

Повість «Огненне коло» (1953).

П'єса «Морітурі» (1947).

Твори для дітей (Казка про лелек та Павлика-мандрівника (1943), Колискова (1955)).

Публіцистика письменника. Памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР?» – політична декларація національної гідності й прав людини.

Тема 13. Микола Лукаш (Микола Нежурись); 1919, Кролевець – 1988, Київ) – український перекладач, літературознавець, мовознавець і поліглот. Доля і творчість.

Микола Лукаш – майстер перекладу.

Особливості перекладу «Фауста» Гете архаїчною українською мовою XVII – XIX століть.

Стильові особливості перекладів українською мовою «Мадам Боварі» Флобера, лірики Шіллера, «Декамерон» Бокаччо, «Бал в опері» Юліана Тувіма. М. Лукаш – Лауреат премії імені Максима Рильського за переклади на українську мову «Декамерона» Дж. Боккаччо, «Фауста» Й.-В. Гете, «Мадам Боварі» Г. Флобера та ін.

Щорічна премія імені Миколи Лукаша – Ars Translationis (українсько-французька літературна премія імені Миколи Зерова «за найкращий український переклад із французької літератури»). Лауреати премії.

Своєрідність літературної критики Леоніда Новиченка: утвердження системного методу аналізу, увага до індивідуальних особливостей стилю письменника, психолого-філософське осмислення творів («Павло Тичина», «Не ілюстрація – відкриття», «Стиль – метод – життя», «Тарас Шевченко – поет, борець, людина», «Поетичний світ Максима Рильського», «Життя як діяння»).

Анатолій Давидов (с. Бочечки Конотопського району Сумської області – український письменник. Заслужений працівник культури УРСР (1988), лауреат літературних премій. Індивідуальний стиль автора у творах для дітей «Ширшає виднокруг» вийшла 1967, «Сонячні вершники» (1969), «Експедиція „Суничка“» (1971), «Катамаран» (1974), «Голубий патруль» (1974), «Без креслень і кельми» (1975), «Знай, люби, бережи» (1979), «Скарб» (1980), «Сонечко спить у дзвониках» (1986), «Озивайко» (1987), «Не так вже

й тісно на Землі» (1987), «Пригоди Озивайка», «Цілющий камінь», «Про Озивайка, лісовий люд та їхні незвичайні пригоди» та ін.

Премія імені Лесі Українки (1987) за збірку оповідань «Сонечко спить у дзвониках». Премія імені Олени Пчілки (1999) за збірку «Цілющий камінь».

Леонід Смілянський (1904, м. Конотоп – 1966, Київ) – український письменник, літературний критик, драматург та кіносценарист. Член літературних груп Гарт, ВУСПП і «Молодняк. Основні мотиви творів..

Воєнні мотиви. Мілітарні повісті. Лірико-романтична манера. Символізм.

Повість «Софія». Оцінка Л. Новиченка у передмові до видання «Л. Смілянський. Золоті ворота. Роман. Повісті. Новели» (К., 1991).

Повість «Сашко».

Історико-біографічна тематика у творчості. Повість «Михайло Коцюбинський» (1939), роман у двох книгах «Поєтова молодість» (кн. I – 1960, кн. II – 1963) про Т. Шевченка.

Драматична творчість. П'єси про Лесю Українку «Червона троянда» (1955) і про Франка «Мужицький посол» (1956).

Роман «Євшан-зілля».

Природа і людина в оповіданні «Лідер». Особливості вивчення в школі.

Тема 14. Дмитро Білоус (1920, с. Курмани, Недригайлівський район – 2004, Київ) – український поет, перекладач, літературний критик, громадський діяч. Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (за книжку «Диво калинове»). Член-кореспондент Академії педагогічних наук України з березня 1994 року, почесний академік АПНУ з 2000 р., голова комісії художнього перекладу Спілки письменників України. Автор збірок гумору та сатири, книжок для дітей, статей, літературних розвідок про творчість українських письменників.

Тематичне багатство творчості («Осколочним» (збірка гумору та сатири), «Веселі обличчя» (збірка гумору та сатири), «Вічно жива», «Диво калинове» (збірка), «Хліб і слово», «Чари барвінкові» (збірка)).

Олекса Ющенко (1917, с. Хоружівка Недригайлівського р-ну – 2008) – український поет і журналіст. Член Спілки письменників. Лауреат літературних премій імені Павла Тичини, Миколи Хвильового, Михайла Коцюбинського, Петра Артеменка й Олександра Олеся.

Особливості збірок поезій: «До рідної землі» (1945), «Моя весна» (1949), «Сонячна дорога» (1950), «Над широким Дніпром» (1951), «Джерело» (1953), «Зорі миру» (1954), «Цвіт дружби» (1954), «У коханні признаюсь» (1956), «Люди і квіти» (1959), «Так починалось життя» (1960), «Краса землі» (1962), «Шляхи близькі, шляхи далекі» (1963), «Шевченко йде по світу» (1964), «Материнє сонце» (1965), «Вирій» (1969), «Сповідь» (1971), «Рідні зорі» (1972), «Слово до друзів» (1976), «Будуть пташки прилітати» (1979), «Тиша в росянім вінку» (1981), «В пам'яті моїй» (1986), «Висока хвиля» (1989), «Після осені й зими» (2002), «Гомери України» (1997).

Книжки для дітей: «Весна і літо» (1956), «Сонячний світ» (1967), «В гості до бабусі» (1970), «Побувайте на Десні» (1974), «Будуть пташки прилітати» (1979), «Від журавлів до журавлів» (1981).

Платон Воронько (1913-1988; с. Чернеччина, Охтирський район) – український поет, письменник, публіцист, драматург. Заступник голови Київської організації Спілки письменників України (1969-1971 рр.). Депутат Верховної Ради УРСР 10-11-го скликань.

Етапи літературної творчості. Народнописенні мотиви лірики. Збірки «Весняний грім» (1947), «Великий світ» (1948), «Славен мир» (1950), «Обов'язок» (1955), «Моя Гуцульщина» (1956), «Драгі друзарі» (1959) та інші.

Книжки для дітей («Казка про Чугайстра»).

Героїка та трагізм творчості 2 періоду: «Солдат», «Могила генерала Руднева», «Пісня про Лівшу», «Вдень накувала зозуля», «Ой, ганьба!», «Пісня ветерана», «Винесла відерце за ворота» та ін.

Любовна тематика: «Мені приснилась та білява», «Зустріч», «Тільки згадка торкнеться рукою», «Я не шукав кохання», «Є почуття такі прозорі» тощо. Пісні «Коні вороні», «Ходімо, кохана, у ліс», «І чого тікати».

Ліро-епос: поеми «Безсмертя» (1945), «Ярославна» (1945), «З Німеччини в Чернеччину» (1945), «За всі літа розлуки» (1945–1962), поема-легенда «Стояни».

Лірика 60-80-х: книги лірики і поем: «Мирний неспокій», «Через гони літ» (1960), «Гнівом Африка клекоче» (1961), «Коли я в Київ повертаюсь» (1962), «Скресання» (1967), «Поки живий – іду», «У світлі блискавиць» (1968), «Повінь» (1970), «Здвиг-земля» (1976), «Узьмінь» (1979), «Батькові долоні», «Совість пам'яті» (1980).

Державна премія імені Тараса Шевченка (1972) за збірку поезій «Повінь».

Премія імені Лесі Українки (1976) за збірки для дітей «Читаночка» (1969), «Казка про Чугайстра» (1971), «Сніжна зіронька горить» (1973), «Облітав журавель» (1974), «Всім по сім» (1975).

Тема 15. Сучасна література Сумщини.

Сумська національна спілка письменників України.

Студія «Зажинок».

Діяльність П. Охріменка, В. Терлецького, Г. Петрова.

Літературознавчі праці А. Гризуна («Поезія багатозначних підтекстів», «Українська сугестивна лірика», статті).

Студія «Орфей».

Студія «Диво калинове» (2019).

Фестиваль «Ми – Суми» (2011-2019).

Історико-літературні праці Почесного краєзнавця України В. Дудченка.

Творчість М. Шевченка, В. Затуливітра, В. Морданя, М. Данька, О. Маландія, Ю. Назаренка, І. Корнющенка, В. Пазинича, Н. Білоцерківець, Н. Гавриленко, М. Гриценка, А. Гризуна, Ю. Царика, О. Вертіля, Г. Єлишевича,

В. Чубура, Г. Хвостенка, Т. Герасименко, М. Лазарка, О. Педяша, Б. Ткаченка та ін.

Твори для дітей. Л. Столбін.

Повернута спадщина І. Чумаченка.

Перекладацька діяльність. А. Гризун. О. Вертіль.

Сучасні літературні видання.

Література Сумщини в періодиці.

Краєзнавчі конференції.

Сумська національна спілка краєзнавців України. Діяльність О. Корнієнка – голови Правління Сумської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, члена Правління НСКУ, керівника регіональної експедиції «Забуті могили українського війська».

Вивчення літератури рідного краю в школі. Співпраця з МАН. Теоретико-методологічні засади шкільного краєзнавства. Позаурочна краєзнавча робота. Стан і можливості туризму і краєзнавства на сучасному етапі.

Сумське земляцтво. Сумський осередок Наукового товариства імені Шевченка.

Лабораторія літературного краєзнавства СумДПУ імені А.С.Макаренка.

Формування творчих навичок у літературному краєзнавстві. Краєзнавчі масові заходи: походи, експедиції, екскурсії, конкурси.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Давня література та література XIX століття Сумщини.												
Тема 1.1. Місце краєзнавчих дисциплін у системі гуманітарних наук. Своєрідність історії, культури, освіти, мистецтва і літератури рідного краю.												
		2	2			3		2				5

Фольклористика Сумщини. Григорій Сковорода і Сумщина.												
Тема 1.2. Періодизація літератури. Давня література. «Слово о полку Ігоревім» – найвизначніша пам'ятка писемної літератури Сумщини. Г. Сковорода і Сумщина.						4						5
Тема 1.3. Пантелеймон Куліш – письменник, перший український професійний критик, фольклорист, перекладач. Шевченко і Сумщина.		2	2			4			2			6
Тема 1.4. Павло Грабовський – поет, перекладач, публіцист.						3						5
Тема 1.5. Яків Щоголів. Суперечливість світогляду і літературно-естетичних						3						6

поглядів.												
Тема 1. 6. Борис Грінченко – поет, прозаїк, лексикограф, етнограф.			2			4						6
Тема 1. 7. Драматургія Якова Мамонтова.			2			3						5
Усього за розділ 1		4	8			24		2	2			38
РОЗДІЛ 2. Особливості розвитку літератури рідного краю у XX-XXI ст.												
Тема 2.1. О. Олесь. Твори письменників та поетів української діаспори. О. Олесь і О. Ольжич. Леся Українка і Сумщина.		2	2			3						5
Тема 2.2. Микола Хвильовий. Романтичне світобачення митця.	2	2	2			3						5
Тема 2.3. Доля творчої постаті Б. Антоненка- Давидовича на тлі історії української літератури. Творчість Гната Михайличенка	2	2	2			3						6

Тема 2.4. Гумористично-сатиричні твори письменників-земляків. Павло Ключина. Василь Чечвянський. П. Кочура. Є. Васильченко. Остап Вишня.		2	2			3						6
Тема 2.5. І. Багряний.		2	2			3						6
Тема 2.6. Микола Лукаш – майстер перекладу. Творчість А. Давидова. Леонід Смілянський. Основні мотиви творів.			2			3						6
Тема 2.7. Дмитро Білоус. Тематичне багатство творчості. Олекса Ющенко. Платон Воронько.						3						6
Тема 2.8. Сучасна література Сумщини			2		2	3					2	6
Усього за 2 розділ		14	14		2	24					2	46

Усього		18	22		2	48		2		2	84
--------	--	----	----	--	---	----	--	---	--	---	----

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин (денна, заочна)	
1	Своєрідність літератури рідного краю. Фольклористика Сумщини.	2	
2	Пантелеймон Куліш – письменник, перший український професійний критик, фольклорист, перекладач.	2	2
3	Борис Грінченко – поет, прозаїк, лексикограф, етнограф.	2	
4	Драматургія Якова Мамонтова. Сатиричне викриття владних амбіцій анархістів та більшовиків у п'єсі «Республіка на колесах».	2	
5	Олександр Олесь – поет, драматург, перекладач.	2	
6	М. Хвильовий. Романтичне світобачення митця.	2	
7	Б. Антоненко-Давидович.	2	
8	Гумористично-сатиричні твори письменників-земляків.	2	
9	Іван Багряний. Автобіографічність, гуманістичний пафос, життєствердний мотив, неоромантичність індивідуального стилю І. Багряного.	2	
10	Микола Лукаш – майстер перекладу.	2	
11	Сучасна література Сумщини	2	
Усього		22	2

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Антологія творів письменників Сумської області (у 3-х томах): Сумщина. Велика спадщина. Поезія / уклад. та авт. текстів Ю. П'ятаченко, О. Вертіль; авт. вс ст. О. Вертіль. Суми: ПФ “Видавництво “Університетська книга”, 2019. 384 с.

2. Вовк Федір. Студії з української етнографії та антропології : нова редакція / Федір Вовк ; передм. О. Г. Таран ; прим. О. Г. Таран, С. Л. Маховської, Ю. С. Буйських; упорядн. О. О. Савчук. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2022. 464 с.
3. Галета О. Нова словесність: українська література в антропологічній перспективі. : Видавництво Українського католицького університету, 2023. 248 с.
4. Генералюк Леся. Претексти інтермедіальності: вербально-візуальний формат. Київ: Інтерсервіс, 2024. 556 с.
5. Горбань А. В. Теорія літератури: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2020. 233 с.
6. Ковалів Ю. Історія української літератури кінець XIX – поч. XXI ст. Том 7. Випробування репресіями і війною. К. : «Академія». 2020. 528 с.
7. Ковалів Ю. Історія української літератури кінець XIX - поч. XXI ст. Том 8. Еміграційні колізії письменства. К. : “Академія”. 2021, 592с.
8. Ковалів Ю. Історія української літератури кінець XIX – поч. XXI ст. Том 6. На розламах міжвоєнного двадцятиліття. К. : «Академія». 2019. 528 с.
9. Ковацька О. Українська постколоніальність у текстах і контекстах. Брустури: Дискурсус, 2022. 172 с..
10. Реєнт О. Краєзнавство в Україні: історичні традиції і стратегія розвитку. Вид. 2-ге, доп. Київ, 2021. 292 с.
11. Мечник В. За нашу незалежність. К. : Центр навчальної літератури, 2020. 316 с.
12. Михед О., Михед П. Зрозуміти українську література. Л. : Вид-в Старого Лева, 2024. 384 с.
13. Основи краєзнавства : підруч. для студентів ВНЗ / [О. П. Реєнт та ін.] ; за заг. ред. О. П. Реєнта ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Нац. спілка краєзнавців України. Харків : Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 275 с.
14. Пахаренко В. Секрети мистецтва слова. Київ : ВД «Освіта», 2023. 408 с.
15. Розстріляне відродження: у 4 т. К. : Шкільна бібліотека української та світової літератури, 2023. 1568с.
16. Семків Р., Глумчер О. Пригоди української літератури. К. : Темпора, 2023.
17. Семків Р. Пригоди української літератури : від романтизму до постмодернізму. К. : Темпора, 2023. 688 с.
18. Слобожанщина. Альманах. Суми : Мрія, 2019, 2024.
19. Сиротенко В., Суровцева Р. Історія української літератури XX сторіччя та методика її викладання. К. : Центр видавничої літератури, 2019. 392 с.
20. Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство. Суми : Університетська книга, 2019.
21. Сумщина. Велика спадщина. Проза (до XX ст.) / авт-упоряд.: Ю.В. П'ятаченко, О.В. Вертіль; авт. вс. ст. Ю.В. П'ятаченко. Суми: ПФ “Видавництво “Університетська книга””, 2020. 384 с.
22. Сумщина. Велика спадщина. Проза (від XX ст.) / авт.-упоряд.: Ю.В. П'ятаченко, О. В. Вертіль; авт. вс. ст. О.В. Вертіль, авт. післямови Ю.В.

П'ятаченко, О.В. Вертіль. Суми: ПФ “Видавництво “Університетська книга””, 2021. 384 с.

23. Шуляр В., Купцова В. Література рідного краю : програма для закладів загальної середньої освіти (5–11 класи). Миколаїв : ОППО, 2019. 128 с.

Додаткові

1. Авер'янова Т. Від бібліотечних архівів – до цифрової онлайн доступності. Одеські вісті. 2019. 14 грудня.
2. Алексєєва Г. М. Роль сучасних інформаційних технологій у історичних дослідженнях. Наукові засади підготовки фахівців природничого, інженерно-педагогічного та технологічного напрямків: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (3-8 квітня 2017 року): збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2017. С.100–102.
3. Анісімова О., Ребренюк Ю. Роль електронних бібліотек у збереженні і доступності культурної спадщини. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2023. № 11. С. 50–61.
4. Бондаренко, Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 68 с.
5. Бондаренко Н. Ідеї українських інтелектуалів як підложжя національно-патріотичного виховання. Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики. Суми: КЗ Сумський ОППО, 2022. С. 1–13. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731118>.
6. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. Молодь і ринок. 2019. № 7 (174). С. 130–135. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716893>. (DOI: 10.24919/2308-4634.2019.176194).
7. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15.03.2023 / уклад. О.Е. Жосан. Кропивницький : КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського».
8. Волинець В. О. Цифрове збереження української культурної спадщини під час війни. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конференції., м. Київ, 20-21 квітня 2022 р. Київ : ВЦ КНУКіМ, 2022. Ч. 2. С. 17–20.
9. Грабовський С. Якими були насправді традиційні цінності? День. № 105- 106. 15-16 червня, 2018 р. С. 11.
10. Дубровіна Л. А., Лобузін К. В., Онищенко О. С., Боряк Г. В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України. Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 290–309.
11. Забіянов Є. В. Електронні бібліотеки музеїв як складова загальнокультурного тренду. Інформація, комунікація та управління

- знаннями в глобалізованому світі: зб. матеріалів Четвертої міжнар. наук. конф., м. Київ, 20–22 травня 2021 р. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 239–242.
12. Забіянов Є. Краєзнавчі електронні ресурси в освітньому процесі. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2021. № 8. С. 74–90.
 13. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. Вид. 5. К. : Факт – Комора, 2020.
 14. Історія української літератури. Т.7. К. : Наукова думка, 2021. 752 с.
 15. Кисельова В. Сучасні бібліотечні проекти з краєзнавства: стан реалізації та перспективи розвитку. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2018. Вип. 50. С. 297–307.
 16. Книш А. Рідкісні видання – невичерпне джерело краєзнавчої інформації. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2019. № 2. С. 23–24.
 17. Кобилко Н.О. Парадигма національно-патріотичного виховання крізь призму сьогодення. Українські студії в європейському контексті. №7. 2023. С.233-238.
 18. Кулиняк М. А. Цифрова культурна спадщина як феномен цифрової культури. Культурологічний альманах. 2022. Вип. 3. С. 218–227.
 19. Лелик М. Б. Оцифрування культурної спадщини та цифрові мистецькі проекти: до питання діджиталізації в Україні (оглядова довідка за матеріалами преси, інтернету та неопублікованими документами за 2018–2019 рр.). Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019. 20 с.
 20. Література рідного краю: краєзнавча біобібліографічна пам’ятка. Вип. 1 / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка ; відділ довідково-інформаційної роботи ; уклад. О. Халєєва. Суми, 2022. 40 с.
 21. Літературне краєзнавство / В. М. Лесин, В. П. Мацько, П. П. Ротач, Г. Д. Зленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016.
 22. Міщенко М. О. Оцифрування культурної спадщини в умовах воєнного стану. Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]. Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2022. Вип. 45. С. 7–9.
 23. Мовчан П. Про час, у якому жив, і про людей літератури мистецтва. К. : Ярославів вал, 2022. 608 с.
 24. Мовчн П. Український формат. К. : Просвіта, 2019. 620 с.
 25. “Не забудеш мене, моя нене, Вкраїно “П. Куліш: антологія краєзнавчих розвідок письменників, науковців, освітян Сумщини: до 200-річчя від дня народження Пантелеймона Олександровича Куліша / упоряд.: О. Малиш, Ю. П’ятаченко, Н. Шеденко; авт. вс. ст. В. Терлецький. Суми: Триторія, 2019. 256 с.
 26. Нова Європа: есеї українських інтелектуалів. Упорядниця Катерина Зарембо. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 176 с.

27. Олександр Олесь. Щоденник. Рік 1917 та інші поезії: вибрані твори 1917–1919 рр./ упоряд.: Ю. П'ятаченко, О. Малиш, О. Ткачов; літ. ред. Ю. П'ятаченко. Суми: Триторія, 2018. 156 с.;
28. Павло Андрійович Сапунін: портрет розбудовника краєзнавства на Сумщині / уклад. Л.П. Сапухіна, О.М. Малиш, О.К. Линник, Ю.В. П'ятаченко; літ. ред. Ю.В. П'ятаченко. Суми: Триторія, 2018. 218 с.
- с.
30. Приходько Л. Ф. Збереження цифрової культурної спадщини – імператив ХХІ століття (за документами ЮНЕСКО і Європейського Союзу). Архіви України. 2019. № 2. С. 67–92.
31. Резніченко Ю. Поняття наративна модель у сучасній українській літературі. *Дивослово*. 2020. № 1. С.34-40.
32. Сумщина в краєзнавчих дослідженнях: наукові праці викладачів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2004–2015 рр.). Вип. 2 : науково-допоміжний бібліографічний показник / [укладач В. В. Косенко ; відп. ред. І. О. Железняк]. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 183 с.
33. Сучасна література рідного краю: посібник серії «Шкільна бібліотека» для 5-7 класів закладів загальної середньої освіти (упор. Морщавка Ю.О.). Харків: «Соняшник», 2020. 336 с.
<https://lib.imzo.gov.ua/posbniki-ser-shkl-na-bbloteka/suchasna-literatura-rdnogo-krayu-posbnik-ser-shkl-na-bbloteka-dlya-5-7-klasv-zakladv-zagalno-seredno-osvti/>.
34. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво. Профілі на тлі покоління. К.: Смолоскип, 2019. 592 с.
35. *Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика* : моногр. / Авт. кол.: Александрова О.С., Левітас Ф.Л., Салата О.О., Шепетяк О.М., Матвійчук О.Є., Петрошук Н.Р. та ін. ; [за заг. ред. проф. Левітаса Ф.Л. ; наук. ред. Александрової О.С., Салати О.О.]. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018.
37. Ясь О. Історичне письмо пізнього П. Куліша як предтеча консервативного проекту української історіографії початку ХХ ст. (До 200-річчя від дня народження). *Український історичний журнал*. 2019. № 4. С. 61–87.

Наукові та навчально-методичні праці викладача курсу –

Кириленко Н.І.:

1. Кириленко Н., Глуходід М., Сергієнко Н. Весільна обрядовість с. Яснопільщина Липоводолинського району Сумської області. Суми, 2019.
2. Кириленко Н. Еволюційний характер народного гумору як національного коду українців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)* : збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової. № 1 (17), квітень 2016. С. 120-124.
3. Кириленко Н., Косенко К. Художнє моделювання образу квітів в українському фольклорі: монографія. Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2013. 108 с.

4. Кириленко Н., Лаптева І., Обідець К. Купальська народна обрядовість Липоводолинського району Сумської області: сакральнo-символічний зміст. Суми, 2019.
5. Кириленко Н. Пори року в українському фольклорі та літературі / Домінанти художнього світу українців: навчальний посібник / Л. Горболіс, О. Єременко та ін. Суми, 2009. С.267-297. Суми, 2009. С. 267-297. (гриф МОН).
6. Кириленко Н. Психологізм українських ліричних пісень. *Філологічні науки*. Суми: СумДПУ, 2010.
7. Кириленко Н., Пятаченко С. Фольклор і література: художня рецепція етнокультурних кодів. Суми, 2019. 120 с.
8. Кириленко Н. Родинна обрядовість горюнів як складова святково-обрядової культури Полісся. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Випуск 13.Одеса, 2014. С. 19-22.
9. Кириленко Н. Фольклор і давня література. *Філологічні науки*. Суми: Сум ДПУ, 2009. С.157-168.
10. Кириленко Н. Фольклорні мотиви у творчості О. Олеся. *Науковий вісник ДНУ*. Дніпропетровськ, 2005.
11. Кириленко Н. Формування особистості учнів середніх класів засобами українського фольклору. *Українська література в ЗОШ*. 2009. № 7-8 С.31-33.
12. Кириленко Н. Формування ціннісних орієнтацій слухачів засобами фольклору. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в системі роботи Сумського територіального відділення МАН України. Методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2008. С. 254 – 256.
13. Кириленко Н. «Як пахне хліб...» / Літературне краєзнавство: посібник для студентів-філологів, учителів і учнів шкіл: вид-во 2, доп. / За ред. Л. Горболіс, Н. Каменської. Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2011. С. 224-236 (автор розділу, с. 224-236).
14. Кириленко Н. Літературний медіасад / Безпечний медіасерфінг підлітків : посібник / авт. кол. М.М. Ячменик, О. М. Семенов, Н.І. Кириленко, С.І. Моцак. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022. 60 с.
<https://repository.sspu.edu.ua/items/585b2edb-1add-46dd-b066-aba47b95238f>
<https://www.google.com/search?q=%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D>
15. Літературне краєзнавство: методичні рекомендації / за ред. Н. Кириленко. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. 77 с.
<https://repository.sspu.edu.ua/home>
16. Літературна творчість для дітей: хрестоматія, упор., передм. Н. Кириленко. Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. 72 с.
17. Сумщина в історико-філологічному вимірі: монографія / авт. кол. В. Владимірова, В. Герман, Н. Кириленко, О. Кумеда, С. П'ятаченко, О. Рудь, З. Савченко, М. Ячменик // за заг ред. Н. Кириленко. Суми: ФОП Цьома С.П. 2021. 268 с.
18. Фольклор: мовно-літературні особливості дискурсу: монографія / За ред. С. П'ятаченка, Н. Кириленко та ін. Суми: Вид-во Сум ДПУ, 2012. 212 с.

19. Ячменик М.М., Семенов О.М., Кириленко Н.І. Медіащоденник. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 56 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Література рідного краю в контексті сучасних освітніх завдань.
<https://studentam.net.ua/content/view/8358/97/>
 2. Білоус В. С. Форми і методи музейної роботи в бібліотечній практиці освітянської книгозбірні. Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції 11-13 жовтня 2016 р. Київ, 2016. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2016-1/dopovidy.pdf (дата звернення: 11.09.2022).
 3. Васильчук М. Особливості викладання курсу «Літературне краєзнавство» на філологічному факультеті вищої школи (З досвіду роботи в Коломийському інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника).
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32631/13-Vasylchuk.pdf?sequence=1>
 4. Верменич, Я.В. (2019). Регіоналістика історична.
http://www.history.org.ua/?termin=Rehionalistyka_istorychna
 5. Данилюк Т. Літературне краєзнавство як провідна засада сучасної школи.
http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/files/Issue_18/5.pdf
- Дічек Н. Освітнє краєзнавство в Україні: оновлення теоретичних засад і виклики інформаційної війни
<https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/754/868>
6. Енциклопедія сучасної України (ЕСУ). 2014. URL: <http://esu.com.ua> 4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. URL : mon.gov.ua/.../konczepczyia-naczionalno-patriotichnogo-vixovan...
 7. Забіянов Є. Формування краєзнавчої електронної бібліотеки півдня України: теоретико-організаційні засади.
https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/diser/zabijanov/zabijanov_diser.pdf
 8. Кучеренко С. Організація індивідуальної роботи студентів під час вивчення історії краю.
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32633/14-Kucherenko.pdf?sequence=1>
 9. Куценко Л. «Такої певної, святої»: історія створення вірша Павла Грабовського. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2006. № 14. С. 38-39.
- Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-55784>. Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

10. Про що книга «Крім «Кобзаря». Антологія української літератури 1792-1883 роки. Частина 1» автора Михайло Назаренко:

https://nashformat.ua/products/krim-kobzarya-.antologiya-ukrainskoi-literatury-1792-1883-roky.-chastyna-1-927297?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwvKi4BhABEiwAH2gcwz-tNukiXGfpYi27Rgig-NAQCFrc-uURjmBB5dGlgJAW30oUqmSL5xoCqJgQAvD_BwE

11. Соловар В.В. До проблеми краєзнавства в освітньому процесі зі студентською молоддю <https://jfk.donnu.edu.ua/article/view/8608>.

12. Сумські письменники – дітям

<https://sodbblog.wordpress.com/category/%D1%81%D1%83%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC/>

13. Уроки літератури рідного краю. Українська література. URL :

www.ukrlit.net/article/39.htm

14. Шляхова В. Українознавчі засади сучасної мовної освіти. URL :

<http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1826>.

<http://www.day.kiev.ua/> - сайт газети «День»

<http://www.ukurier.gov.ua/> - Електронна версія газети «Урядовий кур'єр»

<http://www.dt.ua/> - сайт Міжнародного суспільно-політичного тижневика «Дзеркало тижня»

<http://www.vechirka.kiev.ua/> - Електронна версія газети «Вечірній Київ»

<http://www.umoloda.kiev.ua/> - Електронна версія газети «Україна молода»

<http://kreschatic.kiev.ua/> - сайт газети київської міської ради «Хрещатик»

<http://www.vechirnij.kiev.ua/> - сайт газети «Вечірній Київ»

<http://www.golos.com.ua/> - сайт газети «Голос України»

<http://www.silskivisti.kiev.ua/> - сайт газети «Сільські вісті»

<http://litera-ua.livejournal.com/>

<http://ukrknyga.at.ua/load>

<http://litopys.org.ua/>

<http://etno.us.org.ua/>

<http://psylib.kiev.ua/>

<http://journal.knigka.info/>

<http://www.slovoichas.in.ua/>

«Слово і час»

<http://studiamethodologica.com.ua/>

<http://pidruchniki.com.ua/>

<http://usim4.eukrainians.net/>

<https://www.ua-region.info/02475078>

<https://independent.academia.edu/>

<https://www.smr.gov.ua/uk/> Інформаційний портал Сумської міської ради

<https://www.academia.edu/1907808> Панорама Олеських праць

<https://www.radiosvoboda.org/a/30096373.html> _Пантелеймон Куліш – 200 років:

Неювілейні думки з приводу ювілею

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна**
технічні засоби навчання, друковані та інтернет-джерела інформації.